

» ¿Káche'da yuxé të úte jínba k'ětóm?

Yuxé të woykán ni aj kējíro'b t'o INE k'a útik ni ts'ají, kájo'b i ch'ok kájo'b aj yokot'áno'b, yuxé u yëre'ob si tutojá u chinéno'b ke yuxé të úte o mach, chuné yólbaro'b k'a útik i káche'da yuxé të úte.

Che'chi, jínba aj kējíro'b ke yuxé të ajné tan jínba wóyo'b ts'ají uts k'a u yákéno'b koné yuxé u xëmbëlënesán luke a ërkí ke yuxé të úte asta ke útik luke yólbajo'b k'a kijík.

» ¿Kámbe k'in yuxé të úte jínba k'ětóm?

Yuxé të úte jínba wóyo'b ts'ají të 02 i 21 ta juliu ta 2022. Si wólba a k'átën kámbe k'in i kédá yuxé të úte chinén <https://ine.mx/actores-politicos/candidaturas-indigenas-consulta/>

» ¿Chuné a kë pi'tánla t'o jínba k'ětóm?

Ke upéte aj kējíro'b ajnéko'b tan jínba wóyo'b ts'ají, kájo'b i ch'ok kájo'b , k'a t'o jíni, t'o luké yuxé u yëre'ob i chuné yólbajo'b k'a útik ni INE yuxé u chen ni mandá ko yëre' káche'da yuxé të úte k'a ni aj kējíro'b ke a yákintiko'b t'o aj yokot'áno'b ke tutojá u kërëntán u lóto'b k'a unéro'b yuxé u yëk'e' u júto'b o yuxéro'b të mandá.

Kë INE wárre u choán k'a u yubín kë t'anla i u woye'ónla.

¡Chen ané!

K'ětóm najtëké, uts i yoko uts u ts'ajbén aj kējíro'b, kájo'b i ch'ok kájo'b aj yokot'áno'b jin bajká uts u chinkán si aj kējíro'b yólba k'a ë'kák ka' aj nojá tan jínba noj na' kaj

Ni Wóyo'b aj Nojáro'b ta Otót tan noj na' kaj ta Jo'tóm (INE) yuxé u chërbén k'ëtóm aj këjïro'b, kájo'b i ch'ok kájo'b aj yokot'áno'b, k'a unéro'bchi u yëre'ob kámba junlá yuxé të k'ënëlesínte t'ó ni polítikujó'b i bajká yuxé u lotíno'b si aj yokot'áno'b o mach k'a ajnéko'b ts'ibí t'ó aj këjïro'b ke yólba ajnéko'b de aj nojá tan jínba noj na' kaj ke ya'án ts'ibí tan yoko jun tubá aj yokot'áno'b tan jínba Patán ta të úte Yëkóm tan Noj na' kaj 2023-2024.

» ¿Chuné ni patán k'a útik u tojá?

Unp'é solo'b ts'ají ta upéte ke a úti k'a xupík ni jínba súde' k'ajalín ke untú uts u chinkán i otro mach ke upéte k'íno'b aj këjïro'b u yibajtínte u yajtéjo'b, ka' u cherbínte ni aj kokot'áno'b.

» ¿Káche'da u tëré të úte?

Të 2018, ni INE u yëk'í jínba k'in k'a útik ni patán tutojá tubá aj këjïro'b aj yokot'áno'b ta të yákinde si uts k'a ajnéko'b de aj nojá k'a u yoko chéno'b ni mandá tan jínba noj na' kaj, u tuskí upéte polítikujó'b k'a u yákën këjïro'b aj yokot'áno'b, mach k'en, 13 xót'ob ka'b ta të yákinde aj nojáro'b; të 2021, a t'ëbí t'ó 21 xót'ob ka'b i jon chën aj këjïro'b tan sólo'b ts'ibo'b ke u tuskún ni yoko mandá.

» ¿Chuné ni aj këjí aj yokot'án ke uts u chinkán?

Ni artíkulu 2° tan yoko mandá u yëre' k'a u yoko k'ajalín aj yokot'áno'b –**bajká uts u chinkán**– tu tojá ke t'ó jíni ërkák káxune xuxé të ë'bínte ni jínba mandá tan kájo'b aj yokot'áno'b.

A këre', te' u yúte yëkóm ni Na' Otót ko Chinkán búya te' u yúte yëkóm tan Mandá tan Upéte jínba Noj na' kaj u yërí k'a ni otóto'b ta polítikujó'b u yee' káche'dá u ch'ëmlómba t'ó jínba aj këjí ke yólba k'a yákinde t'ó aj këjïro'b i jínba kaj koxé të yákinde; jínba u k'ába' aj këjí aj yokot'án ke uts u chinkán.

» ¿Chuné ni k'ëtóm najtëké, sinke jolkín k'atbínte i t'ó yoko ts'ají?

Ni aj këjïro'b, kájo'b i ch'ok kájo'b aj yokot'áno'b uts k'a ajnéko'b u chinéno'b chuné yuxé të úte si ya'án të yibajtínte u yajtéjo'b. Tan jínba patán, ni aj nojáro'b uts k'a u yoko ts'ajkúno'b i u yëk'e' ke unéro'b u yëre'ob si mach tutojá yuxé të úte i si yólba k'a útik ka' unéro'b ya'án u yëre'ob, jínba najtëké ke yuxé të úte.

» ¿Chuné a kë xéla kë k'átënla?

Chuné, káche'da i kámba tutojá uts k'a útik k'a yoko chinkák i ërkák káxune ni aj këjí aj yokot'án uts u chinkán, u yërkán, káche'da u yoko úte k'a kijj jínba aj këjí aj yokot'án ke yólba k'a yákinde u chinkán si u ch'ëmlómba uts t'ó u lóto'b aj këjïro'b ka' kajá i yólba ajnék de aj nojá.

» ¿Káxunéro'b yákëxela kë k'atbénla?

Ni aj këjïro'b aj yokot'áno'b ke ya'áno'b të kajté yidá të Méjiku, de ajúntu, t'ó aj nojáro'b taj këjïro'b o tan kájo'b, i t'ó aj nojáro'b aj mandáro'b tan noj na' kaj.